

SVERIGES

UNGA
AKADEMI

ESTONIAN
YOUNG ACADEMY
OF SCIENCES

PAN
POLISH ACADEMY OF SCIENCES

Polish
Young
Academy

NUORTEN
TIEDEAKATEMIA

Latvijas Jauno
zinātnieku apvienība

The Young Academy
of Norway

Wolność akademicka jest zagrożona. Na całym świecie wolność nauczania, studiowania, rozpowszechniania wyników badań naukowych oraz prowadzenia komunikacji opartej na dowodach jest coraz częściej kwestionowana. Pojawia się niepokojący trend: zarówno wolność *indywidualnych* badaczy, jak i wolność *instytucji akademickich* znajdują się pod rosnącą presją.

W swoim [najnowszym raporcie indeks wolności akademickiej \(AFI\)](#) pokazuje, że spadek wolności akademickiej obecny jest na całym świecie. Globalnie szacuje się, że 3,6 miliarda ludzi żyje w krajach, w których wolność akademicka jest całkowicie ograniczona. Wolność akademicka traci grunt na całym świecie, a w wielu krajach europejskich — w tym w Wielkiej Brytanii, Holandii i Austrii — znajduje się w aktywnym regresie. Osoby sprawujące władzę wywierają rosnący, niewłaściwy wpływ na badania naukowe.

Na całym kontynencie zabezpieczenia, które uważano za wystarczająco silne, by chronić swobodę pracy akademickiej, zaczynają się załamywać. Rządy zaostrzają kontrolę nad uniwersytetami. Politycy przeobrażają agendy badawcze, aby odpowiadały ich własnym poglądom. Europejska społeczność akademicka nie jest odporna na nieuzasadniony wpływ polityczny. Zmiana dokonuje się teraz i dokonuje się w alarmującym tempie.

My — młode akademie regionu nordycko-bałtyckiego — z niepokojem obserwujemy tę polityczną ingerencję i solidaryzujemy się z naszymi koleżankami i kolegami na całym świecie, wzywając do zachowania i ochrony wolności akademickiej. Ograniczenia wolności akademickiej zagrażają samym fundamentom nauki oraz naszej zdolności do tworzenia wysokiej jakości badań potrzebnych do sprostania obecnym i przyszłym wyzwaniom społecznym.

Wolność akademicka nie jest jedynie abstrakcyjną zasadą; jest warunkiem koniecznym, aby społeczeństwo mogło wytwarzać wysokiej jakości badania odpowiadające na zmieniające się potrzeby i okoliczności. Młodzi badacze są szczególnie narażeni na erozję wolności akademickiej. My, bardziej niż inni, nie mamy wystarczającej ochrony, która pozwoliłaby nam przetrwać gwałtowne zmiany ograniczające wolność prowadzenia badań. Nadmierna polityzacja finansowania nauki i ograniczenia w swobodnym prowadzeniu i upowszechnianiu wyników badań upośledzają zdolność nowego pokolenia naukowców do budowania swojej pozycji opartej na wysokiej jakości badań.

Jednak negatywne konsekwencje na tym się nie kończą. Gdy politycy decydują, jakie badania mogą być prowadzone, jakie programy nauczania mogą być wykładane lub którzy badacze

mogą zabierać głos, stanowi to nie tylko wyzwanie dla wolności akademickiej, lecz także aktywną erozję naszej otwartej, demokratycznej społeczności.

Wolna nauka jest jednym z filarów funkcjonującej demokracji. Innym jest niezależne sądownictwo: istnieje ono po to, by zapewnić obywatelom możliwość korzystania z naszych wolności i ochrony naszych praw — w tym prawa do wyrażania różnych opinii, nawet wtedy, gdy te opinie mogą być dla niektórych niewygodne. Uniwersytety i szkoły wyższe pełnią analogiczną funkcję: wolność w badaniach i szkolnictwie wyższym tworzy warunki dla krytycznej oceny publicznych procesów decyzyjnych oraz osób sprawujących władzę. Nauka wytwarza wiedzę i kulturę otwartej wymiany myśli, które chronią społeczeństwo przed manipulacją i wzmacniają legitymację procesów politycznych. Niezależni, dociekający prawdy eksperci są niezbędnym elementem wolnego i otwartego społeczeństwa. Gdy polityka ogranicza wolność akademicką, nasze demokracje są zagrożone.

Rozwój wydarzeń, który obserwujemy w świecie, jak i w naszych krajach, wymaga działania. Szybkość, z jaką nakładane są ograniczenia, pokazuje, że nasz system akademicki w obecnej formie nie jest bezpieczny. Wolność akademicka musi zostać wzmocniona.

My, Młode Akademice regionu nordycko-bałtyckiego, zidentyfikowaliśmy trzy kluczowe obszary, w których nasi przywódcy powinni podjąć działania, aby bronić wolności akademickiej i stworzyć instytucjonalne zabezpieczenia zapewniające długoterminową ochronę swobodnej i otwartej wymiany naukowej:

1. Wolność akademicka musi być chroniona prawnie.

Powinna otrzymać pełną ochronę prawną jako zasada demokratyczna, równoważna wolności słowa, prasy i religii. W wolnym społeczeństwie konieczne jest zabezpieczenie swobody nauczania, prowadzenia badań i upowszechniania wiedzy — wszystkich [kluczowych elementów wolnych i otwartych instytucji akademickich](#).

2. Należy powołać rzecznika wolności akademickiej i integralności naukowej.

Jako niezależny organ powinien on otrzymać mandat do badania i rozpatrywania spraw związanych ze swobodnym prowadzeniem i upowszechnianiem wiedzy w szkolnictwie wyższym. Rzecznik powinien również pełnić funkcję sygnalizującą dla naszych liderów politycznych, informując o aktualnym stanie i rozwoju wolności akademickiej.

3. Polityka badawcza musi opierać się na długoterminowej wizji i ciągłości.

Cały system akademicki — od zarządzania, przez ścieżki kariery, po finansowanie — powinien być projektowany z uwzględnieniem faktu, że badania i edukacja z natury wymagają czasu. Innowacje naukowe rozwijają się latami, a nie miesiącami, dlatego środowisko akademickie musi być chronione przed nadmiernymi i nagłymi zmianami narzuconymi przez chwilowe polityczne zawirowania.

Ograniczanie wolności akademickiej narasta — i to w szybkim tempie. Potrzebne są pilne działania zaradcze, by uniknąć poważnych konsekwencji dla naszych otwartych społeczeństw. My, młode akademice regionu nordycko-bałtyckiego, wzywamy naszych polityków do stanowczego działania na rzecz wzmocnienia mechanizmów chroniących naukę i zabezpieczenia filarów demokracji.

Wolne społeczeństwo wymaga wolnych instytucji akademickich — a jak każda wolność, musi być bronione zawczasu, zanim zostanie utracone.